

RİZE'NİN TARİHÇESİ

İLİN ADININ KAYNAĞI

Rize'nin tarihi öncesi hakkında bilgilerimiz sınırlıdır. Yöreye hakim olan orman dokusu nedeniyle, Rize'nin tarih çağları ile ilgili bilgilere ışık tutacak arkeolojik bulgular da bu güne kadar ortaya çıkarılamamıştır. Rize'nin tarihi ancak komşu illerin ve bölgelerin tarihleri ile bağlantılı olarak ele alınabilmektedir.

Rize ilinin adı ile ilgili olarak değişik görüşler ileri sürülmüştür; Yunanca pirinç anlamına gelen Rhisos, Rumca'da "RIZA" olarak dağ eteği anlamında kullanılmıştır. Osmanlıca'da ise "RİZE" ufak kırıntı, döküntü anlamındadır. Ayrıca Erzincan'ın Sakalar dönemindeki "Eriza" olan adının başındaki "e" sesinin düşmesi ile adaş olarak Rize için de kullanıldığı ifade edilmektedir.

İLK TARİHİ İZLER

Rize ili ve çevresinin bilinen ilk hakim ahali, bitişken dilli ve Asya kökenli kavimlerdir. Bunlar Rize ve çevresinde tarım ve hayvancılıkla geçinen yerleşik topluluklarıdır. Bu topluluklardan "KULKU-KULKHA"ların adına, Erzurum yöresini kendi ülkesinin topraklarına katan URARTU kralı II. SARDUR (M.Ö. 765-735) 'un Çıldır gölünün güneyinde Taşköprü köyünün üstündeki kayalıklara kazdığı çivi yazılı kitabede rastlanmıştır.

M.Ö. 2000'lerde Kafkas dağları ile Karadeniz'in kuzeyinde yaşayan Kimmerler'in Ülkesi, M.Ö. 720 yıllarında Sakalar tarafından işgal edildi. Kimmerler'in Azak denizi ile Kafkaslar arasında yaşayan kolu, Sakalar'ın baskısı ile M.Ö. 714 yıllarında yurtlarını bırakarak Aras ve Çoruh nehri boylarınca yayıldılar. Kimmerler'in bu ilk göçleri, en eski destani Gürcistan tarihi olan "Kartlis-Çkhovrebe"da kartli (Gürcistan) ve komşularını esarete aldıkları ilk seferi diye anılmaktadır. Daha sonraları Kızılırmak ve Adana Bölgesine kadar hakim olan Kimmerler'den, Trabzon-Bayburt arasındaki Kemer dağı, Rize Çayeli İlçesi çıkışındaki Kemer köyü, Kızılırmak boyundaki Gemerek ile Kars'ın doğusunda yer alan Ümrü gibi coğrafya adları günümüze kadar gelmiştir.

Aşağı Tuna ve Karpatlara kadar Doğu Avrupa'ya hakim olan Sakalar M.Ö. 680 yılında kendilerine itaat etmeyen son Kimmerler'i de yenerek Azerbaycan ve Gürcistan'a yayıldılar. Saka Kralı MADOVA'nın M.Ö. 626'da Medler'ce hile ile öldürülmesi üzerine Herodot'un andığı "Asya'da 28 yıl süren Sakaların hakimiyetleri" sona erdi.

Saka göçleri sırasında, Aşağı Çoruh ve Rize-Batum arasına "Kalaç" adlı bir Türk boyu yerleşmiştir. Bu boyun yerleştiği bölgeye, M.S. 150 yıllarında yazılan PTOLEMEUS'un coğrafyasında Kalarzen, Gürcü kaynaklarda ise Klarc-et (=Klarç yurdu) denmektedir. Batom-Rize arasında güneyden Karadeniz'e esen sıcak rüzgarlar hala "Kalaş yeli" olarak anılmaktadır. Ayrıca Rize yöresindeki Türkmen/Oğuz topluluğu içinde yer alan Askur Boyunun Rize'nin doğusundaki Askoroz çayı diye bilinen çaya adını vermiş olması gerektir. Yine Sakaların Horosan kolunun gelen Arşaklar ve Balkarlar Bayburt çevresi Çoruh vadisi boyunca yerleşmişlerdir. Bu yüzden Bayburt ve İspir'in kuzeyindeki sıra dağlara günümüze kadar ve hece

kaymasıyla "Balkal" ve buradan güneye doğru esen yağmur getiren rüzgara da "Balkal yeli" denile gelmektedir. Rize'de Hemşinlilerin en güzel yaylaları Baykal dağlarındadır.

KOLONİ DÖNEMİ

M.Ö. 670 yılında Ege'de yaşayan Milletoslu denizciler Marmara ve Karadeniz kıyılarında Plinius'un tarihine göre 10 kadar empeion (Pazar yeri) adı verilen ticari nitelikte liman şehirleri kurmuşlardır. Bu arada Rize'nin de Kolonize edilmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Tarihi akış içerisinde M.Ö. 7 YY sonlarında Kimmer akınlarının Anadolu'yu kargaşaya sürüklemesinden faydalanan Medler'in yöreyi istila girişimleri, M.Ö. 550'de Med krallığını yıkan Pers kralı II. Kiro'sun aynı şekilde ki istila hareketleri yöredeki savaşçı kavimlerin karşı koymaları nedeni ile Rize çevresinde başarılı olamamışlardır.

Büyük İskender'in Pers kralı III. Darius'u kesin bir yenilgiye uğratması ile eline geçirdiği Anadolu Hakimiyeti M.Ö. 323 senesine kadar sürmüştür. Büyük İskender'in ölümü ile İmparatorluğun devamı niteliğinde olan Pontos, Koppodkida, Bithynia gibi krallıklar kurulmuştur. Ancak Trabzon, Rize gibi bir takım serbest şehirler, bu krallıklara bağlı olmadan varlıklarını sürdürmüşlerdir.

PONTOS VE SELÇUKLULAR DÖNEMİ

İskenderin ölümünden sonra Komutanları ve Satraplar arasında çıkar egemenlik savaşlarında bağımsızlığını ilan eden Mitridates Kitistes Karadeniz kıyısında Sinop dolaylarına doğru genişleyen Pontos krallığını kurdu. Pontos kralı Farnakes M.Ö. 180'de Rize'yi işgal ederek krallığı topraklarına kattı.
[galeri:5]

M.Ö. 5. Yüzyılda Karadeniz'in kuzeyini gezen Herodot sakaların "Alazon" (+Alazlar) boyundan söz eder. M.S. 23-79 yılları arasında yaşayan Romalı PİLİNUS aynı yörede "Laz'lar" (Laz'oi) adlı bir kavim yaşadığını bildirir. 131 yılında Karadeniz kıyılarını gemi ile dolaşan Romalı ARRİANOS, Karadeniz'in doğusunda hakim olan Lazlardan bahseder.

Rize, M.S. 10-395 yılları arasında Roma, 395 yılından itibaren de Bizans hakimiyeti altında yer almıştır.

Sakaların Kars, Iğdır kesimine yakın Gökçegöl ile Alagez dağı arasında yaşayan bir boyu olan Amadunuler 626 yılında İranlıların baskısından kurtulmak için Boy Beyleri Hamam'ın öncülüğünde Çoruh ırmağını aşmış Rize'nin Dampur adlı ıssız yerini şenlendirerek ve bu yöreye HAMAM-A ŞEN (Hamamın şenliği) adını vererek yerleşip yurt tuttular. Bu yöreye bu gün Hemşin denmektedir. 646 yılında yöre Araplar tarafından vergiye bağlanmış olup 737 yılında da kısa bir süre Araplar'ın eline geçmiştir.

XI. Yüzyıldan itibaren Rize'ye Türkmenlerin akınları yoğunlaşır. 1071 Malazgirt zaferi ile birlikte Bizans'tan feth edilen bölgelerde Türk emirlikleri kurulurken, Erzurum-Saltukluları da Çoruh nehri boyları ile birlikte Rize bölgesini hudutları içine aldılar. Alpaslanoğlu Sultan Melikşahın emirlerinden Ebu Yakup ile Emir İsa Böri adındaki Komutanlar 24 Haziran 1080 Posof-Kol zaferi ile Apkaz-Gürcistan krallığını yenerek Giresun'un batısına kadar olan Doğu Karadeniz bölgesinde Bizans'ın Hakimiyetine son verdiler. Böylelikle Büyük Selçukluların yükselme devrinde tüm Anadolu ile birlikte Rize de Selçukluların hakimiyetine girmiştir.

Bu gelişmelerden sonra 100 bin nüfuslu Çepni'ler ile Kürtünler Doğu Karadeniz kıyılarına ve Rize'nin İkidere kesimine yerleştirildiler. 1098 yılında Danişmenlilerin yöreye kısa bir dönem hakimiyetleri söz konusudur. Ancak Haçlı seferleri yüzünden canlanan Bizanslar, 1098'de Trabzon ve Rize kesimini Emirüsevahil Sülübey'den aldılar. Çoruh vadisinde yerleşmiş olan Kıpçak boyundan Kubasar ailesi ve taraftarları 1195 tarihinde doğudan yeni-Kıpçakların gelişinden rahatsız olarak Bizans idaresindeki Rize ve Trabzon bölgesine gelip yerleşmişlerdir. İkidere ve Sürmene'deki 60 aileden çok Kumbasar oymağı, bunların torunlarıdır. IV. Haçlı seferinde Frenklerin İstanbul'u işgali üzerine baskıdan kaçan KOMMENLER soyu, 1204 yılında Rize'yi de içine alan TRABZON PONTOS RUM imparatorluğunu kurmuşlardır.

OSMANLILAR DÖNEMİ

Trabzon Rumları, 1456 yılından itibaren Osmanlı devletine vergi vermeye başlamış, 1461 yılında Trabzon'u feth eden Fatih Sultan Mehmet 1470 yılında Ali Paşa ismindeki Komutan tarafından Rize ve çevresi Türk egemenliği altına alınmıştır. Böylece Anadolu Türk birliğine katılan Rize bölgesine, 1461 yılı ve sonrasında Çoruh, Amasya, Samsun ve Tokat'tan; 1466 yılında yıkılan Karamanoğlu Beyliği bir daha canlanmasın diye Konya yöresinden; 1501 yılında şil şah İsmail'in yıktığı Sünni Akkoyunlulardan Tebriz ve öteki bölgelerden kaçanlardan; 1515 yılında Dulkadirli beyliği kaldırılınca Mara-Elbistan Türkmenleri Trabzon ve Rize yöresine yerleştirildiler. Yavuz Selim devrinde Trabzon'un doğusundaki dirliklerden bazıları ünlü Oğuz boyu Çepniler'in elinde idi. Fakat Çepnilerin Trabzon'un doğusundaki yerlere ve bilhassa Rize bölgesinde yerleşmeleri sonraki yüzyıllarda olmuştur. Gerçekten Çepniler karada ve denizde yiğitçe mücadele vererek oralarda kalabalık topluluklar halinde yurt tutmuşlardır. Bilhassa Rize şehri ve bölgesinde Çepniler yoğun bir şekilde yerleşmişlerdir. şimdi Rize şehri ve bölgesinde sadece Türkçe konuşulmasının sebebi bu yoğun Çepni yerleşmesidir. Zamanımızda Rize bölgesindeki köylerde Çepni adlı ailelere rastlandığı gibi, Çepni bu yörede "yiğit" , "gözü pek" , "cesur ve etin" , adam manasına geliyor.

Yavuz Sultan Selim'in sancak beyliği sırasında Annesi Gülbahar Hatun Sultan Rize'ye gelerek kendi adı ile anılan camii yaptırmıştır.

19. Yüzyılın başlarından itibaren Rize'de Tuzcuoğullarının isyanı değişik tarihlerde birkaç kez tekrarlanmıştır. 1834 yılında bu isyanlara son verilerek Tuzcuoğulları Rumeli de iskan edilmişlerdir.

Rize, 1867 Vilayet Nizamnamesine göre Trabzon Vilayetinin merkez sancağının 6 kazasından biri durumundadır. 1877 yılında merkez sancağa bağlı nahiye olmuştur. 1877-1878 Osmanlı Rus savaşının ardından Lazistan sancağı kurulunca Rize hem kaza, hem de bu sancağın merkezi oldu. Birinci Cihan savaşında 9 Mart 1916 tarihinde Rize, Rusların işgaline uğramış, 2 Mart 1918 de bağımsızlığına kavuşmuştur.

CUMHURİYET DÖNEMİ

Cumhuriyet dönemine kadar sancak merkezi olan Rize, 20 Nisan 1924 tarihinde Vilayet olmuştur. 2 Ocak 1936 tarihinde yürürlüğe giren 2885 sayılı Kanunla Erzurum'dan Yusufeli ilçesi, Rize'de Pazar ilçesinden sonraki arazi parseli, ile ve bucaklar alınmak sureti ile bugünkü Artvin ili Çoruh adı ile vilayet haline

getirilmiş ve Rize ili de tek ilçesi olan Pazarla kalmıştır. Bugün ise Pazar ilçesi ile birlikte 12 ilçesi bulunmaktadır.

Atatürk'ün Rize'yi ziyareti "Atatürk'ün Sonbahar Seyahatleri" adlı kitapta şöyle anlatılmaktadır:

Atatürk 17 Eylül 1924'te saat 17 sıralarında Hamidiye Kravüzörü ile Rize'ye gelmiştir. Vali, kumandanlar ve halk motorlar ve kayıklarla karşılamaya çıktılar, büyük ve coşkun halk tabakaları karşılama için her türlü hazırlıkları yapmışlardı. Silah sesleri ve coşkun alkışlarla büyük misafir selamlandı.

Çeşitli heyetler, karaya ayak basmış bulunan Reisi Cumhuru büyük bir coşkunlukla karşılamışlardır.

Her tarafı bayraklarla donatılmış olan Rize, bir bayram yeri haline döndü, Reisicumhur hazretleri hükümet konağına ve bunu takiben belediyeye, halk fıkrası ve kumandanlığa teşrif etti. Görüşmek için gelen heyetler de kurbanlar keserek kendilerine büyük sevgi gösterilerinde bulunmuşlardır. Geceleyin fener alayları düzenlenerek bu sevinç devam ettirilmiştir.

Reisicumhur, ayrıca bir hoca heyetini de kabul etmiştir. Bu heyet sunmuş oldukları dilekçede kapatılmış bulunan medreselerin açılmasını arz etmişlerdir.

Gazi Paşa Hazretleri, memleket ve millet için nelerin tehlikeli olacağını ihtar ederek bu heyete özet olarak aşağıdaki sözleri söylemiştir.: "Mektep istemiyorsunuz, halbuki millet onu istiyor, bırakınız artık bu zavallı millet, bu evladı memleket yetişsin, medreseler açılmayacaktır, millete mektep lazımdır." Gazinin bu açıklamaları "Bravo" sesleri ile alkışlanmıştır.

17 Eylül 1924 tarihinde Atatürk'ün Rize'ye teşrif ettiklerinde misafir kaldığı ev bu gün Atatürk Müzesi olarak halkın ziyaretine açıktır.

[Lazların Tarihi:](#)

İsmail Avcı Bucaklışı

KOLKHİS VE BİZANS DÖNEMLERİNDE LAZLAR

Laz tarihi MÖ 8. yüzyıla (MÖ 764-735) kadar geriye götürülebilmektedir. Bu tarihe ait Urartu yazıtlarında ilk kez Kolkh adından bahsedilmektedir (Lang: 1997).

Laz adından ilk bahseden kaynak Pilinius'un "Naturalis Historia" (M.S 79-23/24) adlı eseridir. Kolkhis devletinin bulunduğu bölgede M.S 3. yüzyılda Bizanslıların Lazika adını verdikleri Krallık ortaya çıktı. Kolkheti Krallığı'nın mirasçısı olduğu Antik Yunan kaynaklarında belirtilen Lazika, birçok Güney Kafkasyalı topluluğunun da içinde bulunduğu bir krallıktı.

6. yüzyıl Bizans tarihçisi Procopius Savaşlar adlı eserinde şunları belirtmektedir.

“Lazlar bir federasyondur, Justin ve Justinian’a bağlıydılar. Sınırları korumakla görevlendirilmişlerdi ve büyük ödenekler alıyorlardı. Bir Laz yönetici bir seferinde kraliyet esasını Perslerden almıştı: Laz kralları Tsate ve Gubaz’a Bizanslı eşler ve hatırı sayılır Bizans unvanları önerilmişti; Bizans sarayında eğitildiler, vaftiz edildiler ve beyaz kaftanlarla donatıldılar. Fakat Lazlar İmparatorluğa hiçbir zaman başarılı bir şekilde entegre olmadılar (Lang: 1997).

VI. yüzyılda, Lazika Krallığı dönemin büyük devletleri olan Bizans ve Pers İmparatorlukları’nın rekabet ve savaş alanına dönüştü. Bu iki İmparatorluk arasında birçok kez el değiştirdi. Bu döneme ait ayrıntılı bilgiler 6. yüzyıl Bizans tarihçisi Procopius’un “Savaşlar” isimli eserinde anlatılmaktadır. Lazika Krallığı, Bizans-Pers savaşlarından dolayı gücünü yitirmiş, VI. yüzyılda gelişen olaylar nedeni ile tarih sahnesinden çekilmiştir.

Trabzon İmparatorluğu Dönemi

Trabzon İmparatorları (1204-1461), büyük Lazika’nın (Thema’sı) olarak adlandırılan Laz topraklarını miras yoluyla devraldı. Bizanslı yazarlar yeni İmparatorluğu bir Laz sınır devleti olarak düşündüler. Büyük Komnenoslar’ın tam anlamıyla “Rum (Rhomaioi)” İmparatorları sayılmasını engelleyen büyük Laz nüfuslarıydı. “Lazlar İmparatorluk politikalarında aktif rol oynuyorlardı. Trabzon İmparatorluğu’na savaşçı sağlardı. Ortaçağda, Trabzon’un Rum İmparatorları, barış zamanında onları başbelası, savaş zamanında ise İmparatorluğun bağımsızlığının savunucuları olarak görürlerdi (Bryer: 1988).

1461’de Fatih Sultan Mehmet Trabzon İmparatorluğu’nu yıkarak egemenliği altına aldı. Böylece Lazlar, farklı bir dine ve kültüre sahip bir İmparatorlukla sınır komşusu haline geldiler. 1461’de Trabzon Krallığı’nın sınırları doğuda Lazlarla meskun Atina’nın (Pazar) batısındaki dereye kadar uzanıyordu. Ancak Osmanlı İmparatorluğu Trabzon İmparatorluğu’nu ortadan kaldırdıktan sonra ilerleyişine devam etmedi ve daha doğuya yönelmedi. Lazlar 1461’den Osmanlı egemenliğine girdikleri 15. yüzyılın başlarına kadar bir dereceye kadar otonomilerini sürdürmeyi başardılar ve yerel derebeylerinin yönetimi altında kaldılar (Bryer:1988).

Trabzon’un Osmanlı Devleti tarafından alınmasından yarım yüzyıl kadar sonra, Çaldıran savaşından (1514) dönen Yavuz Sultan Selim Lazların yaşadığı bölgeleri de Osmanlı topraklarına kattı (Özgün:2000).

Osmanlı Devleti 16. yüzyılın sonlarına kadar Lazlara dinlerini muhafaza etme özgürlüğü tanısa da bu tarihten itibaren Müslümanlaştırma politikalarına ağırlık vermiştir (Bryer:1988). “... Laz topraklarında başlayan İslamlaşma akımı kısa zamanda bu bölgede yayılmış, devlet ehil hocalar göndererek bütün D. Karadeniz yöresinin Müslümanlaşma evrelerinin tamamlanmasını sağlamıştır (Özgün:2000).” 16. yüzyılın sonlarından 18. yüzyıla kadar geçen zaman, Lazların Müslümanlaştırılması yoluyla Osmanlı İmparatorluğu’na entegre edilmesiyle geçmiştir.

19. yüzyıl sonlarında Lazistan Sancağını dolaşan Fransız coğrafyacı ve oryantalist Vital Cuinet, yöreyi meşelik dağlarla çevrili, yazın sürülerin çıkarıldığı verimli yaylaların bulunduğu bir bölge olarak anlatır (Yurt Ansiklopedisi: 1982). Cuinet’ye göre yöredeki halkın çoğunluğunu Lazlar oluşturmaktadır.

19. yüzyılın başları merkezi Osmanlı hükümetine karşı kendilerini başarı ile kabul ettiren yerel ayanların güçlenmesine tanık oldu. Lazistan ayanlarının özgürlüklerine ilk darbe 19. yüzyılda Trabzon Valisi Osman Paşa tarafından indirildi (Minorsky:1957). 1814-1817, 1818-1821, 1832-1834 yılları arasında bölgede ayanları tasfiye etmek isteyen Osmanlı yönetimine karşı yerel ekonomik ve idari özerkliğe sahip ayanlar arasındaki çıkar ve iktidar çatışmasından kaynaklanan geniş çaplı isyanlar ortaya çıktı (Bryer:1988). Bu ayaklanmalar Tuzcuoğlu Memiş Ağa tarafından başlatılmış, halefleri tarafından devam ettirilmiştir. 19. yüzyıl başlarında, D. Karadeniz yöresinde ortaya çıkan bu isyanlara, yörede yaşayanların çoğunluğu katılmıştır (Özgüçn:2000). Fakat, isyanların bastırılmasının ardından bölgeyi gezen Karl Koch, hürriyetleri azalmış olmakla beraber, ayanların çoğunu yerinde buldu. Koch, Lazistan'da 15 Ayanı adları ile belirtmektedir (Minorsky:1957). Lazlar, 1840'lara kadar, içerdeki vadileri yüksek kalelerden yöneten ayanların hakimiyetinde otonomilerini korudular.

20. yüzyıldan önce bu bölge, hiçbir zaman tamamiyle büyük bir imparatorluğa entegre edilemedi, ama tampon bir bölge işleviyle onlara gevşek bir yapıda müttefik kaldı. Bölgenin modern tarihi bir dereceye kadar klasik dönemlerdeki tarihiyle benzerlik gösterir: Pers-Bizans tehditleriyle Osmanlı-Rus konfliktleri yer değiştirmiştir (Hann: 1997).

Bölge ayrıca 19. yüzyılın sonlarından itibaren Rus yayılcılığının tehdidi altında kalmış, I. Dünya savaşı sırasında, 1915-17 arasında Rus birlikleri tarafından işgal edilmiştir. 1917 Sovyet Devrimi'nin ardından Rus birlikleri bölgeden çekilmişlerdir.

Lazistan Sancağı

Şemseddin Sami, Kamus-ül Alam adlı ansiklopedik yapıtında Lazistan Sancağı'nın 120 km uzunluğunda ve 25-30 kilometre genişliğinde olduğunu yazar. Lazistan Sancağının üç kazası (Rize, Atina ve Hopa), altı nahiyesi ve 364 köyü vardı. Nüfusu 138.467 kişiden oluşuyordu. Şemseddin Sami, az sayıda Rum dışında sancakta Müslümanların ve Lazların yaşadığını yazar. İngiliz Parlamento üyesi W. E. D. Allen 1929 tarihinde "The Geographical Journal"da yayımlanan "The March Lands Of Georgia" adlı makalesinde Lazistan Sancağı hakkında Şemseddin Sami ile aynı bilgileri vermektedir.

1851'de, Gönnye (Gonia) sancağının adı değiştirilerek Trabzon Vilayetine bağlı idari bir birim olarak Lazistan Sancağı kurulmuştur. Acara bölgesi ve Yukarı Gurya, merkezi Batum olan Lazistan Sancağı'na bağlandı.

Batum'un 1878'de Osmanlı-Rus Harbi sonrası Rusların eline geçmesi üzerine Sancak merkezi Rize'ye alındı. 19. yüzyılda Lazistan Sancağı Trabzon Vilayeti'nin doğu ucunu oluşturuyordu.

1896'da Lazistan Sancağı, Rize, Atina (Pazar), Hopa kazalarından oluşmaktaydı. Bu durum idari durum 1903'de değişmeyerek 1918'e kadar korumuştur.

Cumhuriyet Dönemi

Milli mücadele döneminde Liva merkezi olan Rize, 20 Nisan 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanununa göre Pazar (Atina) Hopa ve Rize merkez kazalarından oluşan bir vilayet haline getirildi. 1 Haziran 1933'den itibaren geçerli olan "Lağvedilen ve birleştirilen vilayetler hakkındaki kanun" gereği Rize vilayeti yeniden

teşkilatlandırıldı. Artvin ve Rize vilayetleri birleştirilerek merkezi Rize olmak üzere Çoruh vilayeti teşkil edildi. 2 Ocak 1936'da Çoruh ili kaldırılarak, yalnızca Pazar ve merkez ilçeden oluşan Rize ili teşkil edildi.

Günümüz idari yapılanmasında, Lazların yerleşik olduğu Hopa, Arhavi ve Borçka kazaları Artvin iline, Pazar (Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar Atina), Ardeşen, Fındıklı (Vitze), Çamlıhemşin Rize iline bağlı ilçelerdir.

Bu arada, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden itibaren bölgedeki yer adlarının değiştirilmesi yönünde bir takım çalışmalar yürütülmüş ve bu itibarla, "Lazistan Livasının adı "Terakki"; Mapavri (Çayeli) nahiyesinin adı "Eski Pazar"; Hopa kazasının adı "Cihadiye"; Arhavi nahiyesinin adı "Teşkilat"; Atina (Pazar) kazasının adı "Müftü"; ... olarak değiştirilmek istenmişti (Yüksel:1998). Ancak, Osmanlı dönemindeki uygulamalar başarı ile sonuçlanamamıştır.

Yer adlarını değiştirme çabaları 1950'lerden itibaren devam etmiş ve bu bölgedeki kasaba, köy, akarsu ve belli başlı belde ve mahallelerin halk tarafından kullanılan tarihsel isimleri değiştirilmiştir. Bugün kamusal alandaki uygulamalarda köy, mahalle, akarsu, belde, kasaba isimleri Türkçe halleri ile kullanılmaktadır. Ancak, bölgede yaşayan insanlar için bu değişikliğe uyum sağlanamadığından eski biçimleri ile sözlü dilde kullanılmaya devam edilmektedir. Bu ise birçok alanda karışıklığa meydan vermekte, kamusal alana ilişkin duyurularda nerenin kastedildiği çoğu zaman anlaşılmamaktadır.

İktisadi Yapı

Doğu Karadeniz bölgesi coğrafi özelliklerinden dolayı yoğun bir nüfusu barındıracak geniş tarım arazilerine sahip değildir. Arazinin yapısı, iklim özellikleri tarımı yapılabilecek ürünlerin çeşidini ve miktarını sınırlamaktadır. Bölge ekonomisi özellikle vadi içlerinde tarıma ve hayvancılığa dayanırken, kıyı kesimlerinde daha çok denizcilikle ilgili faaliyetler yürütülür. 6. yüzyıl Bizans tarihçisi Procopius'un Savaşlar adlı eserinde Lazika'nın iktisadi durumu hakkında şunları yazar:

"Lazika'da ne mısır, ne şarap ne de başka iyi bir şey üretilmezdi. Yolların darlığı yüzünden insanlar tarafından taşınmadıkça hiçbir şey oraya taşınmazdı. Ancak Lazlar orada yetişen bir tür (darı) sayesinde yaşayabiliyorlardı çünkü ona alışmışlardı. Lazların ne tuzu, ne buğday ne de başka iyi bir şeyleri vardı, ancak deri işleyerek ihtiyaç duydukları kaynakları sağlayabiliyorlardı."

1950 sonrası Demokrat Partinin iktidara gelmesinin ardından uygulanan politikalarla köylüler iktisadi yaşama katılmaya başladılar. Bu dönemde, iç kesimlerde çay tarımının gelişmeye başlaması ile köy yollarının açılması zorunlu hale gelmiştir. Bu doğrultuda gösterilen çabaların sonucunda, köylülerin de zorunlu katılımı ile köyler kasaba merkezlerine bağlanmıştır.

Çay tarımı başlangıçta Rize ve çevresinde tarımı yapılmakta iken 1960'lardan sonra Rize'nin doğusundaki kıyı şeridinde genişlemeye başlamıştır. 1970'lere geldiğinde, çay bölgesel ekonominin dayanak noktası haline gelmiştir. "Bu, çayın bütün sosyal gruplar arasında, hızla ve neredeyse tamamen kahvenin yerini alarak, her durum için bir içecek olarak ülke çapında benimsenmesindeki yüksek oran sayesinde mümkün olmuştur (Hann:1990)." Günümüzde halen ekonomik yapı yönünden, bölgenin en büyük gelir kaynağı çay üretimidir.

